

Дідук І.А.

Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ: ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД

У статті розглянуто особливості неформальної освіти, яка може як доповнювати, збагачувати формальну освіту, так і виступати відокремленим освітнім напрямом складової освіти людини впродовж життя. Встановлено, що неформальну освіту особистість програмує й здобуває для себе відповідно до власно ідентифікованих інтересів та потреб. Досліджено ставлення здобувачів вищої освіти до неформальної освіти як особистісно орієнтованої технології, яка дозволяє набувати нові актуальні знання, компетенції та можливості: для здобуття нових знань і практичного досвіду; для саморозвитку і самореалізації; для пошуку мотивації і натхнення. Констатовано, що неформальна освіта ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній позиції, яка відображає ціліспрямованість, самостійність та свободу вибору. відносин. З'ясовано, що у фокусі неформальної освіти перебувають особистісна компетентність та суб'єктна активність особистості. Особистісно орієнтований підхід неформальної освіти, по-перше, розширяє освітню траєкторію руху в результаті реалізації власних мотивів та потреб, по-друге, виробляє, а не копіює, власну модель самоосвіти, – все це дозволяє особистості з гідністю сприймати світ, що швидко змінюється. У такий спосіб пропонується більш гнучкий підхід до освітнього процесу, забезпечуючи активну участь тому, хто навчається. Встановлено, що неформальна освіта у значній мірі ґрунтується на внутрішній мотивації, яка гармонійно поєднується із зовнішньою. Виділено чотири групи психологічних детермінант неформальної освіти: когнітивну; операційно-діяльнісну; рефлексивну та ціннісно-сміслову. Доведено, що ціннісно-смістова складова неформальної освіти фокусується на сформованості громадянських цінностей, норм і правил демократичного суспільства. Неформальна освіта – це шлях, який дає змогу організувати навчання з повагою до особистості та врахувати її потенціал.

Ключові слова: неформальна освіта, демократизація освіти, особистісно орієнтований підхід, самоосвіта, суб'єктність.

Постановка проблеми. Впродовж останніх років неформальна освіта набуває все більшої популярності, особливо серед здобувачів вищої освіти, які прагнуть збагатити зміст формальної освіти, що здобувають у закладах вищої освіти, проходженням різноманітних неформальних курсів. Мова йде про додаткову форму навчання та розширений формат здобуття освіти, необхідне утворення для демократизації освіти. При цьому неформальна форма навчання має психологічні особливості залучення та організації, які є малодослідженими та недостатньо вивченими. Натомість, на нашу думку, неформальна освіта має значний потенціал у підготовці свідомого громадянина у контексті особистісно орієнтованого підходу. Демократизація освіти не мислима без формування громадянських компетентностей особистості. Звідси впливає потреба комплексного вивчення неформальної освіти як особис-

тісно орієнтованої технології, яка відповідала б демократичним засадам державної освітньої політики. Водночас, неформальна освіта дозволяє й частково задовольнити безпекові потреби в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку неформальної освіти є об'єктом вивчення численних наукових досліджень. Так, О. В. Аніщенко, Л. Б. Лук'янова та С. М. Прийма позиціонують неформальну освіту дорослих як освітній тренд ХХ століття, а Н. Г. Ничкало – як світову тенденцію [1, 2]. А. С. Богданов досліджує феномен «неформальна освіта» як феномен сучасності [3]. Все це говорить про важливу роль та місце неформальної освіти у змісті державної освітньої політики. Г. П. Шевченко, зазначає, що «неформальна освіта як результат творчого підходу, успішно

довела свою корисність та життєздатність, поступово знаходить все ширше застосування і стає традиційною» [4, с. 583].

В. Бахрушин унормовує термін «неформальна освіта» у контексті потреб законодавчого регулювання, та акцентує увагу на тому, що часто вона запроваджується для гарантованого для всіх права доступу до освіти [5]. У наукових працях неформальної освіти розглядається як складова неперервного навчання впродовж життя. При цьому наголошується на реактивному характері неформальної освіти, – тобто, швидкому й мобільному реагуванні на зміни стану суспільства та його окремих систем.

І. Пекар, вивчаючи роль неформальної освіти у сучасному суспільстві, наголошує, що неформальна освіта розглядається у сфері громадянської освіти і спрямована на створення умов для формування демократично орієнтованого громадянина [6]. Мова йде про повагу до прав, потреб і цінностей особистості, надання свободи вибору і розвитку можливостям, створення умов для відповідальності за свої дії. На думку Є. Савельєва, неформальна освіта є потребою трансформації свідомості у напрямку демократизації освіти [7]. Наприклад, у закладах освіти Фінляндії, Данії, Швеції і Нідерландів у державних закладах освіти вже десятки років практикують поєднання формальної і неформальної освіти.

Зауважимо, що зміст неформальної освіти тісно пов'язаний з самоосвітою, самоорганізацією, самоосвітньою діяльністю. Остання, вслід за О. М. Сергеєнко розуміємо як «створення умов для реалізації гуманістичних цінностей освітнього процесу» [8].

Тож **метою дослідження** є визначення особистісно орієнтованих підходів організації неформальної освіти для здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Насамперед розглянемо зміст поняття «неформальна освіта». Вперше його використав у 1967 році американський педагог та економіст Ф. Кумбс. У своїй праці «Світова освітня криза: системний підхід» він вперше звернувся до неформальної освіти як необхідного для суспільства виходу з освітньої кризи через проблеми із застарілими навчальними програмами та низьку здатність формальної освіти адаптуватися до глобальних змін (цит. за [9]). Оскільки основне завдання сучасної освіти полягає у новій якості, то інноваційність неформальної освіти стала інструментом розбудови традиційної системи освіти, та, що важливо, залученням здобувача освіти до самостійного

навчання і самовдосконалення впродовж всього життя.

Зазначимо, що шведський вчений Г. Блід доводить, що неформальна освіта передувала формальній. Першим документом, що підтверджує неформальне навчання, науковець називає Платонівські діалоги (близько 400 року до н.е.) (цит. за [2]). Так, стародавні греки збиралися у маленькі групи та обговорювали різні філософські теми. Нові знання народжувалися у просторі обміну думками та поглядів, які взаємодоповнювалися та перевірялися. При цьому проблема аналізувалася в атмосфері рівності, поваги та довіри. Це заклало основу розуміння навчання як цілеспрямованого діалогічного процесу, в якому «лідер» є провідником певних ідей, організатором взаємодії й діалогу учасників.

Аналіз вітчизняних освітніх практик свідчить, що на початку ХХ століття елементи неформального навчання використовувалися й у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, тоді – Університеті Святого Володимира. Н. Сейко провела аналіз сторінок журналу «Університетські вісті», який показав, що крім формальних форм навчання, використовувалися й такі, що не регламентувалися університетським статутом, а саме: відрадженьня студентів закладу за кордон із науковою чи освітньою метою; просвітницька діяльність наукових товариств університету; участь студентів у конкурсах. Все це спонукало до неформальних способів здобуття знань студентами університету [10]. Тож неформальна освіта має історичну тяглість використання у вітчизняній педагогічній практиці.

Розуміння розмежування формальної та неформальної форм освіти було досягнуто в 70-х роках ХХ ст., коли була визначена класифікація трьох видів освіти: формальної, неформальної та інформальної. Дефініція «неформальної освіти» нормативно закріплена у Законі України «Про освіту» та означає, що «це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій» [11]. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти закладу освіти в порядку, визначеному законодавством (наказ МОН України від 08 лютого 2022 року № 130), та регулюються внутрішніми документами. Таким чином, неформальна освіта стає атрибутом формальної.

Розвиток сьогодні неформальної освіти є вагомим та закономірним чинником розбудови демократичних процесів в освіті. Її актуальність відображено в нормативних документах міжнародних організацій ЮНЕСКО, Європейського Союзу, Міжнародної організації праці. Термін «неформальна освіта» (non formal education) використовується для характеристики освітнього процесу, організованого поза межами традиційної освітньої системи й призначений для задоволення освітніх потреб. У Меморандумі неперервної освіти Європейського Союзу підкреслюється, що неформальна освіта є рівноправною складовою освітнього процесу впродовж всього життя [12].

Г. П. Шевченко трактує неформальну освіту «як послідовний етап формальної» [4, с. 584]. В. Андрущенко наголошує на таких характерних ознаках неформальної освіти як: самоорганізованість, систематичність, доповнюваність знань, здобутих на попередніх етапах навчання [9]. Можна також констатувати, що на відміну від формальної освіти, яка за сутнісним призначенням передбачає об'єкт-суб'єктні відносини, неформальна освіта здебільшого ґрунтується на рівні суб'єкт-суб'єктних.

Неформальна освіта – це різноманітні, гнучкі за організацією і формами освітні системи, орієнтовані на конкретні потреби та інтереси тих, хто навчається. У відповідності з класифікацією ЮНЕСКО до неформальної освіти належать навчальні програми, курси, семінари, гуртки, лекторії, що організуються і проводяться поза традиційною системою освіти. При цьому відсутні єдині певною мірою стандартизовані вимоги щодо організації та результатів навчання. У неформальній освіті, як правило, відсутнє таке поняття як «навчальний рік». Тривалість навчання може бути від кількох годин/тижнів до кількох місяців. Як показує практика, – переважають саме короткострокові освітні курси. Такий процес здобуття освіти не регламентований місцем, терміном і формою навчання. Все це робить її мобільною та гнучкою формою.

Важливою перевагою неформальної освіти є те, що безпосередньо самі здобувачі освіти ініціюється участь у ній та виключно на принципі добровільності. Освітні програми більшою мірою орієнтовані на результат, ніж на процес, в основному зосереджені на пошуку практичного досвіду.

Отже, неформальною освітою, по-перше, є форма навчання, яка відбувається за межами формальної інституції освіти. По-друге, весь про-

цес навчання на програмах неформальної освіти збудований довкола власного бажання індивідів, а не на підґрунті обов'язковості. Тобто, у центрі будь-якої програми неформальної освіти є індивід, що і приваблює здобувачів освіти. По-третє, ознаками неформальної освіти є структурованість, організованість та цілеспрямованість. Щодо форм неформальної освіти, вони можуть бути різними, проте усі побудовані за принципами «навчання з урахуванням поточних потреб», «зв'язку з життям», «гнучких програм, вибору змісту, форм, методів, терміну навчання», що загалом суттєво відрізняє її від формальної освіти. Отже, неформальна освіта може як доповнювати, збагачувати формальну освіту, так і виступати відокремленим освітнім напрямом складової освіти впродовж життя.

Одним із головних принципів неформальної освіти є вміння навчитися вчитися, що означає отримувати навички роботи з інформацією, вміти аналізувати власний досвід і розуміти індивідуальні освітні цілі. Це дає можливість визначити неформальну освіту як освіту, яку людина програмує й здобуває для себе відповідно до власно ідентифікованих інтересів та потреб.

Неформальна освіта виконує комплекс освітніх завдань. До них належать такі: пізнавальні (стимулювання і розвиток пізнавальних інтересів та світогляду), навчальні (гнучке доповнення освітніх програм відповідно до потреб студентів), компенсаторні (ліквідація прогалин базової освіти); професійні (підготовка до професійної діяльності), інноваційні (використання новітніх освітніх технологій), валеологічні (створення сприятливих комфортних умов навчання).

Разом із цим засадничими завданнями також є й особистісні. Адже лише всебічний спектр аспектів навчання забезпечує цілісність здобуття знань. Питання про психологічний зміст особистісних завдань неформальної освіти на сьогодні є відкритим. Тож важливо проаналізувати психологічний зміст неформальної освіти. Вивчення зворотного зв'язку дозволить осмислити сильні та слабкі місця неформальної освіти в освітньому процесі, окреслити шляхи ефективного впровадження. При цьому важливо відстежити базові конструкти суб'єктної позиції здобувача в освітньому просторі під час проходження неформального навчання.

З метою вивчення ставлення здобувачів до неформальної освіти була проведено опитування, яке проводилось із використанням програмного забезпечення Google forms. У ньому взяло участь

25 здобувачів вищої освіти, які проходили курси неформальної освіти паралельно з вивченням відповідної навчальної дисципліни. Опитування виявило певні тенденції неформальної освіти.

Зауважимо, що бажання пройти курси неформальної освіти як додатковий спосіб підвищення якості освіти виявив кожен третій здобувач. Тож проходження додаткових курсів ще не стало домінуючою освітньою практикою. Однак всі здобувачі завершили курси успішно та отримали сертифікати. Як бачимо, вмотивованість та усвідомлений вибір є вагомою перевагою неформальної освіти.

Результати опитування здобувачів вищої освіти, які пройшли онлайн курси, зафіксували позитивне ставлення до неформальної форми освіти та високу оцінку їхньої ефективності. Так, більшість відповідей респондентів/-ок свідчать про те, що вони дуже задоволені пройденими курсами (95%) та частково задоволені (5%), тобто, їм до вподоби новий досвід та форма навчання. Таких, кому така форма навчання не сподобалася – не має. При цьому оцінка респондентами/ками ефективності курсів має такий вигляд: високий рівень зазначено у 54,4% відповідях респондентів/-ок, достатній – у 27,3%, середній – у 27,3%. Тож більшість відгуків вказує на позитивну практику застосування неформальної освіти серед здобувачів вищої освіти.

Мотивами проходження онлайн курсів студентами є (у порядку спадання): прагнення здобути нову та актуальну інформацію, прагнення підвищити професійні компетентності, здобуття додаткових балів при оцінюванні дисципліни, прагнення до саморозвитку та розвитку ключових компетенцій. Отже, насамперед, значимими для студентів є пізнавальні мотиви та підготовка до професійної діяльності. При цьому спонукою до проходження таких курсів стали як пропозиція викладача, так і власне бажання. Тобто, при такій формі навчання гармонійно поєднуються як внутрішні, так і зовнішні навчальні мотиви.

Перевагами неформальної освіти визначено (у порядку спадання): актуальність тем курсів, цікава подача матеріалу лекторами, комфортні умови для самоорганізації, доступність та добровільність. Для більшості опитаних неформальна освіта асоціюється з анонімністю, правом на помилку та можливістю самостійно планувати свій час. Також здобувачам подобається висока конфіденційність оцінювання проходження курсу. Все це позбавляє здобувачів стресового чинника, та дозволяє максимально концентруватися на навчальному матеріалі.

На пропозицію «Оцініть за 5-ти бальною системою наскільки ви погоджуєтеся з думкою, що неформальна освіта враховує потенціал окремої особистості у більшій мірі, ніж формальна», 64,7% здобувачів освіти відповіли, що повністю погоджуються з такою думкою. Тоді як 27,3% – частково. Тож здобувачі освіти бачать у неформальній освіті можливості для саморозвитку.

При цьому 81,8% опитаних вважає, що неформальна освіта у перспективі буде існувати паралельно з формальною, а 18,2% взагалі переконані, що у майбутньому неформальна освіта стане популярнішою за формальну. Як бачимо, оцінка перспектив розвитку формального навчання серед здобувачів вищої освіти досить оптимістична.

Отже, неформальна освіта для здобувачів вищої освіти – це додаткові можливості: для здобуття нових знань і практичного досвіду; для саморозвитку і самоосвіти; для пошуку мотивації і натхнення. Також неформальна освіта позбавлена традиційних ієрархічних відносин, що на думку респондентів/-ок, стимулює до більшого залучення у процес навчання.

На запитання «Які напрямки неформальної освіти вас цікавлять найбільше?» респонденти відповіли, що насамперед, зацікавлені у проходженні курсів із професійної підготовки. На другому місці серед затребуваних курсів – освітні, на третьому – з вивчення англійської мови, на четвертому – з питань саморозвитку та психологічної компетентності.

Серед слабких сторін курсів було визначено (у порядку спадання): потреба у високому рівні самоорганізації (регулярність та системність виконання завдань); відсутність живого зворотного зв'язку та брак емоційності, страх отримати інформацію сумнівного змісту. Отже, проходження курсів вимагає від здобувача цілеспрямованості та дисциплінованості, високого рівня самоорганізації, що говорить про потребу у сформованому високому рівні навчальної мотивації.

Проаналізувавши результати опитування та думки здобувачів щодо проходження онлайн-курсів, можемо зробити певні узагальнення. По-перше, психологічними аспектами неформального навчання є суб'єктність здобувача, та, відкритість новим можливостям. Навчання ініціюється самим здобувачем, він намагається здобути актуальні знання за власним бажанням та потребами. Він самостійно здійснює прогресивні кроки до підвищення й розширення освітнього траєкторії руху в результаті реалізації власних мотивів, потреб, інтересів. Суб'єктна позиція

відображає ціліспрямованість, самостійність та свободу вибору. Таким чином, неформальна освіта розширяє освітні можливостей, а, отже, й освітній простір особистості.

По-друге, якщо у формальній освіті мотивація виникає як дещо утилітарне, нав'язане ззовні утворення, то у неформальній це явище більш особистісне й усвідомлене. Освіта виступає як засіб реалізації певних доміантних цілей особистості. Суб'єктна позиції здобувача включає систему ціннісно-сміслових ставлень як до процесу навчання, так і ставлення до себе як до керманича своєї освітньої траєкторії, що спрямовано на саморозвиток та самоактуалізацію. Ю. Швалб трактує таку ситуацію як перехід до особисто центрованої парадигми – нового ставлення особистості до можливостей власного розвитку та самовдосконалення впродовж усього життя [13]. Процес неформальної освіти допомагає розвивати внутрішню мотивацію. Роль зовнішніх чинників полягає у забезпеченні можливості рухатися власними мотиваційними сходами.

Основними мотивами здобувати знання через неформальну освіту є прагнення психологічного комфорту, ситуації, де визнається право на помилку. Такий досвід формує запит студентства до самоосвіти.

Як бачимо, відмінності між формальною та неформальною формами освіти полягають у психологічному сприйнятті освіти як діяльності. Формальна освіта має обов'язковий характер. Коли ж людина індивідуально керує організацією своєї освіти, то вона тим самим залучається до неформальної освіти, формує власну освітню траєкторію згідно з особистісними запитами. При цьому вона може розраховувати лише на себе. У фокусі неформальної освіти перебувають: особистісна компетентність (здатність будувати власну модель навчання) та суб'єктна активність.

Можна виділити чотири групи психологічних детермінант особистісно орієнтованого підходу неформальної освіти: 1) когнітивну – сформованість мисленневих структур; 2) операційно-діяльнісну – сформованість конкретних навчальних дій, рівня самоконтролю і вольових зусиль для досягнення результату; 3) рефлексивну – самоаналіз власних успіхів та проблем; 4) ціннісно-сміслову – сформованість громадянських цінностей, норм і правил демократичного суспільства.

Висновки. Таким чином, досвід неформальної освіти здобувачами вищої освіти досліджено як позитивний. Він дозволяє набувати нові актуальні знання та компетенції, збагатити освітній процес новими можливостями. Встановлено, що неформальна освіта, не конкурує з формальною, а слугує її доповненням. Відбувається зміна орієнтації з подачі інформації на формування здатності особистості до самоосвіти. Особистісно орієнтованих підхід організації неформальної освіти здобувачів вищої освіти ґрунтується на когнітивній, операційно-діяльнісній, рефлексивній та ціннісно-смісловій складових. При цьому системоутворюючим та об'єднуючим елементом є саме ціннісно-смісловий. Він проходить наскрізною лінією через увесь процес неформальної освіти та забезпечує особистісне, компетентнісне, суб'єктне та розвиваюче навчання. У такий спосіб забезпечується більш гнучкий підхід до освітнього процесу, надається активна роль тому, хто навчається. Неформальна освіта – це одна з форм освіти, завдяки якій людина може з гідністю сприймати світ, що швидко змінюється. При цьому, що цінно, між внутрішніми та зовнішніми мотивами встановився тісний взаємозв'язок. Освіта стає особистісною цінністю, зосереджується на питаннях розвитку та саморозвитку.

Список літератури:

1. Аніщенко О. В., Лук'янової Л. Б., Прийма С. М. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд XXI століття. *Рідна школа*. 2017. № 11-12. С. 3–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2017_11-12_3 (дата звернення: 04.08.2024).
2. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як світова тенденція. *Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз*. Черкаси: Вибір, 2000. 322 с.
3. Богданов С. С. Неформальна освіта як феномен сучасності. *Теорія і методика професійної освіти*. Випуск 66. 2023. С. 99–101.
4. Шевченко Г. П. Неформальна освіта. *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень*. К.: Юрінком Інтер, 2008. С.
5. Бахрушин В. Неформальна та інформальна освіта: навіщо вони нам потрібні? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/872-neformalna-ta-informalna-osvita-navishcho-voni-nam-potribni> (дата звернення: 06.08.2024).

6. Пекар І. Роль неформальної освіти у сучасному суспільстві. URL: <https://iqholding.com.ua/articles/rol-neformalno%D1%97-osv%D1%96ti-u-suchasnomu-susp%D1%96stv%D1%96> (дата звернення: 06.08.2024).
7. Савельєв Є. Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді. *Вчені записки Університету «КРОК»*. Вип. 1 (61), 2021. С. 228–232. URL : <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-228-232> (дата звернення: 06.08.2024).
8. Сергєєнко О. Самоосвітня діяльність студентів мистецько-педагогічних спеціальностей : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 284 с.
9. Андрущенко В. Філософія неформальної освіти: проблеми та перспективи розвитку. Київ : *Вища освіта України*, 2013. №4. С. 5–9. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2013_4_3 (дата звернення: 06.07.2024).
10. Сейко Н. Позауніверситетські форми освіти та дослідницької діяльності початку ХХ століття в Україні (за матеріалами журналу «Університетські вісті». // *Неформальна освіта: кращі практики і проекти* : журнал / [гол. ред. Н. П. Павлик, відп. ред. К. А. Марчук]. Житомир : Вид-во Житомирського держ. унту імені І. Франка, 2019. Вип. 2. С. 5–12.
11. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 зі змінами 2024. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 08.07.2024).
12. Меморандум Європейської комісії 2000. Рекомендація 1437 (2000) Про неформальну освіту. URL: <http://www.europeans.org.ua/memorand.html> (дата звернення: 08.07.2024).
13. Швалб Ю. М. Психологічні аспекти трансформацій сучасного освітнього простору. *Педагогічна і психологічна наука в Україні*. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах. Том 3. К.: Педагогічна думка, 2007. С. 240–259.

Diduk I.A. NON FORMAL EDUCATION IN THE SYSTEM OF STATE EDUCATION POLICY: PERSONALLY ORIENTED APPROACH

The article discusses the characteristics of non-formal education, which can complement and enrich formal education and serve as a separate educational direction within lifelong learning. It has been established that an individual program and acquires non-formal education according to their own identified interests and needs. The attitude of higher education students towards non-formal education has been studied as a personally oriented technology that allows acquiring new relevant knowledge, competencies, and opportunities: for gaining new knowledge and practical experience; for self-development and self-realization; for finding motivation and inspiration. It is stated that non-formal education is based on a subject-subject position, reflecting purposeful, independent, and freedom of choice. It has been found that non-formal education focuses on personal competence and the subjective activity of the individual. The personally oriented approach of non-formal education, firstly, expands the educational trajectory through the realization of personal motives and needs, and secondly, develops rather than copies one's model of self-education, which allows an individual to perceive a rapidly changing world with dignity. This way, a more flexible approach to the educational process is proposed, ensuring the active participation of the learner. It has been established that non-formal education is largely based on internal motivation, which harmoniously combines with external motivation. Four groups of psychological determinants of non-formal education are highlighted: cognitive; operational-activity; reflective; and value-semantic. It has been proven that the value-semantic component of non-formal education focuses on the formation of civic values, norms, and rules of a democratic society. Non-formal education is a way to organize learning with respect for the individual and consider their potential.

Key words: non-formal education, democratization of education, personally oriented approach, self-education, subjectivity.